

Marzena Chrost
ORCID: 0000-0003-3309-6574
Akademia Ignatianum w Krakowie

Sławomir Chrost
ORCID: 0000-0001-6787-5379
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wprowadzenie

Termin „duchowość” stał się niezwykle popularny w XXI wieku. Pojęcie duchowości jest rozwijane i definiowane przez różne dyscypliny naukowe. Teologowie oraz socjologowie wyjaśniają duchowość, stojąc często na skrajnych pozycjach i wykorzystując całkowicie odmienne metodologie badawcze.

Halina Mielicka-Pawłowska, socjolog i badacz omawianej problematyki, opisując pola znaczeniowe duchowości, rozróżnia trzy obszary zjawisk. Pierwszy odnosi się do sfery religijnej, drugi do sfery osobowości rozumianej jako indywidualna ciekawość świata, a trzeci do sfery intelektu i wiedzy opierającej się na poszukiwaniu prawdy. Na tej podstawie autorka rozróżnia trzy sposoby współczesnego rozumienia pojęcia duchowości: jako religijności (duchowość transcendentna), jako rozwiniętej osobowości (duchowość transgresyjna) oraz jako intelektu (duchowość gnostyczna) (Mielicka-Pawłowska 2017: 28). O tzw. „nowej duchowości” Halina Mielicka pisze: „tak zwana nowa duchowość, duchowość końca XX i początku XXI wieku, jest rozumiana jako walka ludzi z technicyzacją, sekularyzacją, globalizacją ekonomiczną i industrialną, manipulacją medialną oraz polityczną, homogenizacją kulturową oraz katastrofą ekologiczną spowodowaną zniszczeniem środowiska naturalnego. Zainteresowani duchowością są zwłaszcza młodzi, nie tyle na poziomie idei, co raczej doświadczenia duchowego” (Mielicka 2011: 9).

Marek Chmielewski, specjalista w dziedzinie teologii duchowości, odwołując się do antropologii Karola Wojtyły, rozwija autorską tezę o duchowości antropogenicznej, która ma swe źródło w naturze ludzkiej, a jej szczególną postacią w aspekcie przedmiotowym jest duchowość chrześcijańska. Ma ona charakter nadprzyrodzony i nie jest redukowalna do jakichkolwiek innych form duchowości (por. Chmielewski 2020: 50–60).

Niniejszy zeszyt tematyczny wpisuje się w dyskusję nad duchowością z punktu widzenia edukacji i wychowania. Jest głosem w interdyscyplinarnej dyskusji nad duchowością, który zachęca do odczytywania w szeroko pojętej pedagogice znaczenia zagadnień związanych z duchowością. Przedstawia różne sposoby „odczytywania” duchowości przez współczesnego człowieka, ukazując szanse i zagrożenia dla pedagogiki i rozwoju człowieka. Przenikają się w tej dyskusji elementy powiązane z immanencją i transcendencją, ekologią i religią, światem smartfonów i gier komputerowych oraz z głęboką refleksją filozoficzną, teo-, antro- i geocentryzmem, co z jednej strony jest odzwierciedleniem różnych, czasem bardzo szerokich ujęć duchowości, z drugiej natomiast świadczy o aksjologicznym i semantycznym chaosie panującym we współczesnym świecie.

Główną część numeru stanowią artykuły i rozprawy, w których autorzy podejmują aktualne kwestie należące do szeroko ujmowanego obszaru problematyki duchowości w edukacji. Tę część otwiera tekst zatytułowany *Wychowanie do duchowości jako problem społeczeństwa ponowoczesnego*. Halina Mielicka-Pawłowska przedstawia w nim badania z zakresu ponowoczesnej duchowości rozumianej jako wewnętrzny świat osoby, która jest wrażliwa na zjawiska i wydarzenia istniejące w doświadczanej przez nią rzeczywistości. Ukazuje, że duchowość jest prądem intelektualnym, jak również fenomenem ponowoczesnego pluralizmu społecznego oraz synkretyzmu światopoglądowego. W sposób bardzo interesujący analizuje elementy wzoru osobowego, takie jak: podmiotowość, indywidualizm, refleksyjność oraz wątpliwość. Omawia kwestie związane z koniecznością rozumienia współczesnych procesów wychowania, proponowanych ideałów wychowawczych, sposobów konstruowania ponowoczesnych wzorów osobowych oraz możliwości realizowania założeń związanych z ich istnieniem w systemie edukacji. Z kolei Wiesław Andrukowicz w artykule *Ekoswiadomość wobec pedagogiki zadomowienia i zrównoważonego rozwoju*

przedstawia kwestie związane z rozwijaniem świadomości imperatywu ochrony środowiska naturalnego, ukazuje wartość materialną i duchową środowiska przyrodniczego. Stwierdza, że świat duchowy ma na względzie dobro współczesnego człowieka i przyszłych pokoleń, dlatego musi się stać integralną częścią każdego rozwoju i procesu kształcenia, a człowiek winien znać granice swoich ingerencji w naturę. Wskazuje również na ważność i konieczność podejmowania działań edukacyjnych, które będą uwzględniały przeżycie, przebudzenie i przemianę człowieka. W kolejnym artykule Andrzej Ryk przedstawia analizę treści wybranych teksów filozoficznych Dietricha von Hildebranda w odniesieniu do tożsamości duchowej styczności osób, jaka tworzy się pomiędzy osobami, rozumianymi jako istoty duchowe. Ukazuje różnorodne aspekty tożsamości tej styczności oraz jej aplikacje do teorii i praktyki pedagogicznej. Natomiast Mirosław Kowalski przedstawia refleksje i analizy odnoszące się do świadomości aksjologicznej i rozumienia tożsamości człowieka. W aspekcie edukacyjnym omawia podmiotowość w ujęciu różnych autorów oraz przedstawia analizę teoretyczną podmiotowości moralnej u Charlesa Taylora z próbą jej odniesienia do edukacji. W artykule *Podmiotowość i Twórczość. Przestrzenie rozwoju duchowego w świetle poetyckiej myśli Karola Wojtyły* Halina Monika Wróblewska przybliży życie wewnętrzne poety, jego myśli i przeżycia natury mistycznej. Przedstawia główne idee, takie jak: podmiot osobowy, miejsce twórczości w rozwoju, sztuka jako doświadczenie, afirmacja piękna i podmiotowości. Podkreśla, że poetycki obraz personalizmu Karola Wojtyły jest głęboką refleksją, która zostaje ujęta w przestrzeni procesu tworzenia i transcendencji.

W części „Raporty z badań” zamieszczone zostały trzy artykuły. W artykule *Smartfon w zaspokajaniu potrzeb duchowych. Współczesne wyzwania dla Kościoła* Czesław Adam Kustra stawia tezę, że smartfon może być pomocnym narzędziem w zaspokajaniu potrzeb duchowych dzisiejszych wiernych oraz że współczesny Kościół wydaje się być przygotowany na podjęcie nowych wyzwań duszpasterskich, jakie wynikają z powszechnej dostępności nowych technologii komunikacyjnych. Niemniej wskazuje, że ważne i potrzebne są szersze badania nad współczesnymi formami zaspokajania potrzeb duchowych w Kościele. Z kolei Maciej Jemioł w artykule *Gry wideo jako narzędzie rozwijania i nauczania duchowości chrześcijańskiej* omawia konieczne i istotne warunki do tego, aby określoną produkcję można było uznać

za użyteczną do rozwijania rozumienia duchowości chrześcijańskiej. Autor przedstawia interesującą analizę duchowości na podstawie gier: *Final Fantasy XV*, *Night in the Woods* oraz *Journey*. Stawia wnioski odnoszące się do możliwości nauczania duchowości chrześcijańskiej za pomocą gier wideo oraz jej procesualnego charakteru obecnego w tychże grach. Natomiast Piotr Paweł Paszelke w tekście *Katolicki portal internetowy a edukacja moralna. Na przykładzie użytkowników portalu deon.pl* przedstawia ciekawą charakterystykę edukacyjnej roli, jaką odgrywają katolickie portale internetowe, zwłaszcza w dziedzinie edukacji moralnej. Omawia rezultaty empirycznych badań własnych przeprowadzonych w strategii jakościowej, metodą indywidualnych przypadków, techniką wywiadu otwartego pogłębionego, w których respondenci odpowiadali m.in. na pytania: z jakimi dylematami moralnymi mierzyli się w swoim życiu, jakie treści obecne na portalu były pomocne w rozwiązywaniu tych dylematów i w jakim stopniu portal deon.pl nie spełnił swojego zadania. Na podstawie przeprowadzonych badań wyprowadza wniosek, że portal ten pomaga respondentom w mierzeniu się z dylematami moralnymi szczególnie wtedy, kiedy korzysta się z niego na początkowym etapie kształtowania swojej wiary oraz zgłębiania zagadnień związanych z religią i moralnością.

Całość zeszytu zamyka dział recenzyjny, w którym zostało zamieszczone omówienie książki autorstwa Zbyszko Melosika *Pasja i tożsamość naukowca. O władzy i wolności umysłu*.

Zapraszamy do lektury artykułów oraz do indywidualnej refleksji nad poruszonymi w nich zagadnieniami. Mamy nadzieję, że lektura ta może się stać inspiracją do pogłębienia własnego rozumienia duchowości oraz dalszego osobistego rozwoju duchowego.

Bibliografia

- Chmielewski M. (2020). *Homo spiritualis. Zagadnienie duchowości antropogenicznej*, [w:] *Człowiek, duchowość, wychowanie. Impulsy myśli o Anselma Grūna*, t. 1, red. A. Fidelus, J. Michalski, Warszawa: Difin, s. 50–61.
- Mielicka H. (2011). *Wprowadzenie*, [w:] *Spoleczne problemy ponowoczesności. Duchowość*, red. H. Mielicka, Kielce: Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach, s. 7–14.
- Mielicka-Pawłowska H. (2017). *Duchowość ponowoczesna. Studium z zakresu socjologii jakościowej*, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.